

The American Archivist, 69, 1(2006)

Prije prikaza sadržaja pojedinih članaka ovoga broja časopisa Društva američkih arhivista, možda je zanimljivo, za čitatelje koji ga ne poznaju, napomenuti i o već dulje vrijeme prihvaćenom obliku izdanja, kojega se Uredništvo čvrsto pridržava: na početku Galerija suradnika – fotografija autora članaka iz dotičnoga broja te njihov kratki životopis; Forum – reagiranja i komentari na tekstove iz nekoliko prethodnih brojeva; Uvodnik kojega sastavlja godišnji urednik (časopis ima jednoga stalnog urednika te promjenjive godišnje); nadalje slijedi Poruka predsjednika Društva američkih arhivista, a potom, ako je riječ o proljetnome izdanju, prošlogodišnji tekst nagrađen nagradom Theodore Calvin Pease. Theodore Pease bio je prvim urednikom časopisa American Archivist, a nagrada se dodjeljuje studentskome radu s područja arhivistike, prema sudu posebnoga Odbora nagrade, na čelu kojega je trenutni godišnji urednik časopisa. Potom slijedi 5 do 7 stručnih članaka a zatim prikazi raznih izdanja, više ili manje vezanih uz informacijske znanosti. Na kraju se objavljuje zapisnik s godišnjega sastanka Vijeća Društva američkih arhivista, te potom, uobičajeno za stručne časopise, upute suradnicima i u kratkim crtama uređivačka politika.

I ovaj broj, uz nagrađen studentski rad, donosi šest stručnih članaka. Ian Craig Breaden prošlogodišnji je dobitnik nagrade Theodore Pease za članak *Zvučna praksa: On-line zvučni zapisi i kulturna baština*. Članak je rezultat istraživanja funkcionalnosti 25 zvučnih zapisa na web-u, te korištenja audio medija općenito u kontekstu promjena arhivističkog gledišta. Kod promjena gledišta misli se na pristup koji uzima u obzir novo okruženje koje omogućava virtualni pristup arhivskim zapisima. Rezultati ovoga istraživanja obrađeni su, uspoređeni i rangirani, te je temeljem te obrade, ali i trenutačnoga stupnja audio tehnologije mogućnosti zaštite digitalnih zapisa, ponuđen sustav kriterija koji bi arhivima omogućio najoptimalnije korištenje značajki koje audio zapisi nude. Sam autor iznio je kao osnovnu namjeru svoga članka mogući poticaj za utvrđivanja standarda za kreiranje on-line zvučnih izvedbi (zapisa), neovisno o eventualnim primjedbama na konkretno predložene elemente vrednovanja. Spomenutih 25 audio izvedbi odabrane su sa stranica prominentnih baštinskih ustanova (uglavnom američkih i nešto kanadskih sveučilišta i knjižnica, te tri privatne zbirke t.j. arhiva), a 24 elemenata raščlambe (odnosno točaka vrednovanja) u grubo se mogu razvrstati u tri skupine: elementi zvučne izvedbe, elementi koji obuhvaćaju kvalitetu kontekstualnih informacija, te elementi koji predstavljaju korisničku potporu.

Autor je u konačnici definirao sljedeće smjernice u kreiranju odnosno postavci audio zapisa na Internetu:

- Ponuditi obje opcije audio izvedbe: *downloading* i *streaming*, jer svaka za sebe nosi određene prednosti, te samim tim omogućava pristup korisnicima različitih tehnoloških mogućnosti;
- Ponuditi visoku i nisku kvalitetu izvedbe (a po mogućnosti i neku optimalnu srednju inačicu), također iz razloga zadovoljenja što širega kruga korisnika;

- Ponuditi najmanje dva različita audio formata;
- Precizno uputiti korisnika na najoptimalniji način korištenja;
- Dugačke audio zapise razbiti na više manjih (napose kad je riječ o govornim zapisima);
- Duljina t.j. obim zapisa mora biti vidljiva već na listi za odabir;
- Zapisi moraju biti opskrbljeni nekim pretraživačkim alatom ili indeksom;
- Korisnicima moraju biti dostupne precizne upute za realizaciju izvedbe;
- Stranica mora biti jednostavno dizajnirana;
- Svaka izvedbena jedinica mora sadržavati odgovarajuće podatke o kontekstu.

Autor na kraju naglašava kako se kvaliteta zvučne izvedbe često namjerno žrtvuje na račun šire dostupnosti, no upravo zato, u svrhu vjerodostojnosti, naglašava potrebu transparentnoga opisa te širokih kontekstualnih podataka i metapodataka. Da bi se osigurao dostup širokoj publici t.j. krugu korisnika, Ian Craig Breaden zaključuje kako autori audio prezentacija vlastite uratke moraju procjenjivati s brižnošću arhivista, razumom podučavatelja ali i kroz pogled korisnika.

Članak Laure Millar pod nazivom *Obveza povjerenja: Promišljanja o svezi vjerodostojnosti i arhivističkoga opisa*, raspravlja ulogu arhivističkoga opisa u osiguravanju vjerodostojnosti, i to jednako tradicionalnoga arhivističkog post-festum opisa, kao i opisa koji slijedi model kontinuuma u zaštiti zapisa. Autorica na početku članka podsjeća na pojam vjerodostojnosti uopće, te ga podvodi pod obvezu dokumentiranja i stvaranja mogućnosti jasnoga obrazloženja postupaka i djelatnosti kako pojedinačno, tako i ustanova, udruga, vjerskih i dobrotvornih organizacija, poduzetničkih grupacija, ali, naravno, i upravnih, vladinih tijela i organizacija. Pri tome obrazlaže kako povjerenje predstavlja uvjerenost u odgovornost drugih, a vjerodostojnost je upravo jedan od alata da navedeno povjerenje ne bude izigrano. U tome svjetlu navodi i mnoge negativne primjere iz nedavnih, širom svijeta poznatih zlouporaba i pronevjera (tvrtke Enron, Parmalat, CBS i dr.). No, ujedno upozorava da vjerodostojnost neće apstraktno proizaći iz pukoga duha etičnosti i principijelnosti (čak i kad on doista postoji u znatnoj mjeri), već ju je potrebno neraskidivo vezati uz odgovornost i mehanizme tijela vlasti t.j. uprave. Millar smatra kako vjerodostojnost valja uspostaviti na osobnoj, administrativnoj i organizacijskoj razini, uz jasno definirana prava i obveze svih čimbenika u nekome postupanju, a napose je vrlo važno da se u nekome lancu postupanja izbjegne i najmanja nevjerodostojna karika budući ona ruši cijelu konstrukciju vjerodostojnosti. Na žalost, nadalje upozorava, veza između vjerodostojnosti i upravljanja zapisima često nije prepoznata niti od strane javnosti, niti od samih službenika koji toj javnosti trebaju služiti. Sve češće stručnjaci za upravljanje zapisima (records manageri) i arhivisti, upravo koristeći pojedine afere, primjerima upozoravaju i naglašavaju važnost kvalitetnog upravljanja zapisima, odnosno nasušnu potrebu da se kreiranjem, zaštitom i upravljanjem zapisa bave profesionalci navedenih struka. Jedino oni i mogu uspostaviti dobar sustav upravljanja dokumentacijom, koji će, između ostalog, osigurati i vjerodostojnost. Autorica se nadalje pita ima li arhivistički opis ikakve veze s vjerodostojnošću, a poseban izazov za odgovor na to pitanje vidi u svjetlu činjenice da se pristup tom

arhivističkom postupku par excellence, stubokom promijenio u posljednjih dvadesetak godina. Tradicionalni¹ se opis provodi nakon akvizicije u arhivsku ustanovu, sređivanja te vrednovanja pasivnih zapisa. Nakon što su zaprimljeni u arhiv, odnos spram njih utemeljuje se na širem pristupu, kroz prizmu već ranije preuzetih zapisa, i u tom im se smislu dodaje povijesna, evidencijska ili informacijska vrijednost. Opis koji se pri tom kreira objašnjava njihovu prirodu i kontekst, ali napose za dobrobit korisnika izvan kruga stvaratelja zapisa, dakle onih koji će trebati precizan opis organizacijskog konteksta kako bi gradivo mogao koristiti. Ova vrst opisa napose je orijentirana na dostupost gradiva, i na neki je način verificirana od Međunarodnoga arhivskog vijeća koji je usvojio ISAD (G) standard za opis, u čijem se uvodu navodi ista namjera arhivističkoga opisa da identificira i objasni kontekst i sadržaj zapisa, u svrhu unaprjeđenja dostupnosti. Ovakav je pristup također službeno verificiran i u kanadskoj arhivskoj praksi kroz *Pravila za arhivistički opis (Rules for archival description – RAD)*, koji kao osnovne ciljeve opisa navodi uspostavu intelektualne kontrole, te unaprjeđenja dostupnosti. Iako je nova inačica RAD-a objavljena 2003/4., dakle u jeku rasprava o prednostima kontinuum pristupa zapisima, osnovna je koncepcija i dalje ostala retrospektivna. Drugi model, tzv. kontinuum model, nastoji reducirati ili sasvim zaobići uobičajenu »arhivsku« granicu zapisa. Ovaj je pristup originalno definirao Australac Peter Scott 60-ih godina prošloga stoljeća, a u svijetu je metoda poznata kao »sustav serija«. Scott smatra da je nužno odvojiti opis sadržaja i opis administrativnog konteksta unutar kojega je zapis nastao, kako bi se uzela u obzir složena priroda provenijencije te činjenica da zapis može imati raznorodne provenijencijske veze. Ovaj je pristup opisu puno primjenljiviji i primjereniji za zapise tijela, ustanova i organizacija, negoli za zapise pojedinaca ili drugoga privatnoga gradiva. No, velik je broj australskih arhivista vrlo kritičan spram tradicionalnoga pristupa opisu (Adrian Cunningham, Chris Hurley, Barbara Reed i dr.), dapače, vrlo kritičan i spram Međunarodnoga arhivskoga vijeća, tvrdeći da svojim koncepcijama uporno nastoje od arhivista i arhivistike stvoriti (po njima) umjetno i nepotrebno sučelje između gradiva i korisnika.² Međutim, poanta koju autorica naglašava jest da se ni u jednoj od navedenih metoda, opisom ne može postići vjerodostojnost u smislu osiguravanja »dokazljivosti«. Razlog tomu jest što ni arhivisti u slučaju post-opisivanja, ni spisovoditelji u slučaju opisivanja koje slijedi kontinuum pristup, nemaju mandat da ulaze u sferu definiranja ili ocjenjivanja zapisa koji bi trebali nastajati da bi u potpunosti dokumentirali rad, politiku i postupke bilo kojega stvaratelja. Oni naprosto ili opisuju situaciju onoga što su zaprimili u arhiv (post-opis), ili o zapisima koji nastaju definiraju najprimjerenije metapodatke i svrstavaju ih u najprimjereniji klasifikacijski sustav, no nisu u poziciji da djeluju ukoliko uoče da određene vrste zapisa nedostaju. U tom smislu, Millar smatra da je nužno na široku društvenu zajednicu djelo-

¹ U tekstu je pod pojmom »tradicionalni« mišljeno na sjevernoameričku praksu, ali zapravo je moguće generalizirati i šire, u svjetskim arhivističkim razmjerima.

² Stav Chrisa Hurleya iznijet u njegovu članku u zborniku *Dynamic description: Australian strategies for the Intellectual Control of Records and Recordskeeping Systems*, ur. Adrian Cunningham, dostupno na <http://www.naa.gov.au/recordkeeping/control/strategies/default.htm/>

vati u pravcu izgradnje nove slike spisovoditelja-arhivista, odnosno, njegova izmijenjena mandata, koji će odgovarajuće moći odgovoriti i na toliko potrebnu vjerodostojnost kako javnih službi, tako i privatnoga poduzetništva i područja nevladinih organizacija.

Članak Patricie Galloway upoznaje nas, kako je već neko vrijeme običaj ovoga časopisa, s jednim od utemeljitelja jednoga državnoga arhiva (Državnoga arhiva Missisipija 1902) i arhivske službe, napose vrijednoga sakupljača gradiva za taj Državni arhiv – Dunbar Rowlanda. Tekst je donekle intrigantniji nego neki slični, s razloga što je taj arhivist izražavao otvorene rasističke sklonosti, dapače, u svome je radu oko prikupljanja gradiva za povijest Missisipija pazio da to bude gradivo koje će prije svega svjedočiti o »bijeloj« povijesti države, dok je sasvim s namjerom zanemarivao ikakove zapise koji bi osiguravali uvid u druga zbivanja (primjerice, u potpunosti su izgubljeni zapisi fondova koji govore o edukaciji crnaca toga područja, iako je država upravo u njegovo vrijeme osnovala čak i nekoliko crnačkih srednjih škola). Dapače, Rowland je bio aktivno uključen u pokret tzv. Nove rekonstrukcije, koji je povijest američkoga Juga, napose Građanskoga rata, nastojao objašnjavati revizionistički. Rowland je za svoje propuste u tom smislu uvijek imao spremno opravdanje u nedostatku sredstava, no, pri tom je masovno nabavljao, često skupo plaćajući, privatne zbirke - one koje su svjedočile o povijesti kako ju je on vidio. Članak zapravo pokazuje kako su struktura i stanje fondova i zbirke neke arhivske ustanove uvijek odraz vremena i prilika u kojem je nastajala i razvijala se. Srećom, arhivisti na čelu ovoga državnog arhiva, svog su utemeljitelja slijedili gotovo isključivo na polju silnoga nastojanja oko novih akvizicija, ne slijedeći i njegove predrasude. Rowland je bio poznat i po nastojanju da nabavlja kopije onih zapisa koje u izvorniku nije uspio preuzeti, čime je nastojao olakšati rad korisnika, a osim toga je, kao i mnogi drugi »utemeljitelji« toga doba, nastojao objediniti funkciju i ustanovu knjižnice, muzeja i arhiva, upravo u svrhu olakšane potrage istraživača za prošlost. Rowland je također vrlo brzo usvojio, te u »svome« arhivu prilikom sređivanja arhivskoga gradiva uveo praksu koja slijedi princip provenijencije i koncept fonda, pa su stoga zbirke i fondovi sređeni u njegovo vrijeme danas manje-više u istome obliku.

Kyong Rae Lee uvodi nas u stanje i probleme arhivske prakse i službe u Republici Koreji (kolokvijalno: Južna Koreja) kroz raščlambu i zapažanja vezana uz razvoj, upravljanje i korištenje predsjedničkih zapisa, uključivši pri tom razmatranja o političkim implikacijama, o problemu javne dostupnosti zapisima ovoga fonda, ali iznoseći i općenit pregled povijesnoga razvoja ove registrature. Istraživanje navedenih odnosa autorica je podijelila u tri vremenska razdoblja, koja prate i određene promjene zakonskoga i/ili političkoga okruženja: razdoblje autoritarnoga režima i praktičnoga nepostojanja javnih zapisa (1948-1993); razdoblje začetaka osnovnih principa upravljanja (predsjedničkim) zapisima kroz dva mandata formalno civilnih vlada (1993-2003), te, konačno, nova era poštivanja građanskih sloboda kroz novu vladu (2003- nadalje), tijekom koje je u društvu ozbiljnije zaživio demokratski princip. Takav koncept zapravo naglašava činjenicu da razvoj demokratskoga društva nužno utječe na pristup i upravljanje bilo kojim zapisima uprave, odnosno, da stu-

panj razvoja demokracije utječe na cjelokupnu arhivsku službu neke zemlje, a napose na upravljanje i dostupnost zapisa koji nastaju radom javne uprave. Prvi period kojega Kyong Lee opisuje uobičajeni je primjer stanja zapisa u zemljama u kojima je uspostavljen autoritativni režim, često još tragičniji nakon nekoga iskustva strane dominacije – u ovome slučaju nakon 36 godina japanske okupacije. Kao i u većini slučajeva iz svjetske prakse, prvi predsjednik »oslobođene« Južne Koreje, za svoje je postupke pravni alibi imao u *Nacionalnome zakonu o sigurnosti*, čije su odredbe u konačnici rezultirale svojevrtnim ozakonjenjem širokoga sustava političke korupcije. Sustav je trajao koliko i njegov reprezent – do 1979., kad je predsjednik Rhee Seung-man ubijen a slijedila ga je vojna hunta na čelu s Jeon Doo-hwanom. O načinu vođenja i upravljanja predsjedničkim zapisima (ali i ne samo njima) u tome prvome razdoblju, najbolje govori podatak da od sedam predsjedničkih mandata u razdoblju od 1948-1993, za njih tri nije sačuvan ni jedan zapis (!). No, valja ipak navesti da je u tome periodu, 1969. osnovan Vladin servis za arhivsku i uredsku službu (*Government Archives and Records Services –GARS*), koji je kasnije (2004.) prerastao u Nacionalni arhiv i spisovodstvenu službu Južne Koreje. U tom je smislu važno napomenuti da su u GARS zaprimani jedino zapisi kojima su sami stvaratelji procijenili moguću povijesnu vrijednost, te je u tom smislu vrlo indikativno napomenuti da je od predsjedničkih zapisa toga razdoblja sačuvano gradivo uglavnom administrativnoga karaktera, zatim onoga koje se tiče zaposleničkih odnosa, nadalje (u Predsjednički ured) dobivanih izvješća raznih vladinih agencija i ureda (sigurnost, financije, vanjski poslovi), no nema nijednoga zapisnika sa sjednica ikojega relevantnoga državnog tijela na kojem je odlučivano o državnoj politici bilo koje vrste, odnosno, nema zapisa koji bi svjedočili o načinu donošenja tih odluka kao ni o njihovom kontekstu. Konkretna napredak zapravo se uočava tek s demokratskim (barem formalno) sustavom uspostavljenim 1993. godine. Dapače, jedna od naglašenih stavki izbornoga programa u kampanji 1992. bilo je upravo pitanje javne dostupnosti gradiva nastalog radom državnih tijela i državne uprave. No, razdoblje dviju civilnih vlada obilježilo je tek formalno zadovoljenje osnovnih uvjeta za uspostavu minimalnog spisovodstvenog sustava, kao i propisa iz arhivske službe. Temeljni propisi usvojeni u tome razdoblju bili su Zakon o dostupnosti informacija javnih službi (1996.) te Zakon o upravljanju javnim zapisima (1999.). Istina, Zakon o dostupnosti informacija predviđa čak 8 kategorija zapisa koji su već u samom nastanku zatvoreni za javnost, no glavni je problem postizanja dozvoljene dostupnosti ipak bio nedostatak utemeljenoga spisovodstvenoga sustava. Nova politička afera koja je izbila nakon predsjedničkih izbora 1997. kao i kriza glede netransparentnoga aranžmana s Međunarodnim monetarnim fondom, stvorila je u javnosti kritičnu množinu zahtjeva i potrebno okružje za sveobuhvatnim rješavanjem pitanja uporabe i zaštite zapisa državnih službi. U tom smjeru idu odredbe Zakona o upravljanju javnim zapisima u kojem je prvi puta uopće definirano što su javni zapisi, a napose što su predsjednički zapisi, te također i rokovi predaje navedenih zapisa Nacionalnome arhivu. No unatoč ovim zakonskim postignućima, broj negativno riješenih zahtjeva postavljenih temeljem navedenih zakona, prvih se godina rapidno povećavao. Zakonske su, naime, mogućnosti klasificiranja ovih zapisa bile vrlo široko postavljene, te već time upitne. Stoga se tek u trećemu razdoblju, nakon 2003., može realno govoriti o sus-

tavnijem rukovanju zapisima, njihovoj organizaciji, zaštiti i dostupnosti. Nova je vlada, naime, usvojila niz izmjena kako Zakona o dostupnosti, tako i Zakona o upravljanju javnim zapisima, koji su u pozitivnu smjeru pomakli principe ali i praksu spram zapisa i njihova korištenja. Nadalje, usvojen je i Klasifikacijski sustav za tijela državne uprave, knjižnica i pismohrana predsjednika Kim Dae-junga (1998.-2003.) i formalno je proglašena predsjedničkim arhivom, a dotadašnji Vladin servis za arhivsko i uredsko poslovanje prerasta u Nacionalni arhiv i državnu spisovodstvenu službu.

Članak Reagana W. Moora, zaposlenog u San Diego Supercomputer Centru, direktora ustrojbene jedinice Sustavi podataka i znanja, upućuje na mogućnosti očuvanja okruženja digitalnih zapisa, za što smatra da je moguće samo ukoliko se digitalni zapis može »bezbolno« odvojiti od infrastrukture unutar koje je nastao. Članak je rezultat autorova rada kao suistraživača na projektu InterPARES 2 (International Research on Permanent Authentic Records in Electronic Systems), ali pristup problemu, pogledi i zaključci isključivo su autorovi i ne predstavljaju službene zaključke ovoga projekta. Moore na početku teksta upućuje na dvije osnovne postavke od kojih se u istraživanjima krenulo:

a) Digitalni zapis nemoguće je zaštititi kao fizički pohranjen objekt;

b) Zaštita autentičnih elektroničkih zapisa permanentan je proces koji započinje u fazi kreacije zapisa formuliranjem njegove svrhe, a napose formuliranjem moguće/ih svrhe/a njegova budućega reproduciranja u prostoru i vremenu. Nije naodmet ponoviti i koja je definicija autentičnoga digitalnoga zapisa: »to je onaj digitalni zapis koji sadrži striktno definiran set metapodataka koji omogućava precizno identificiranje ali i zaštitu integriteta zapisa, a koji su sa samim zapisom nerazdruživo vezani«. No, kako tehnološki napredak nužno traži migraciju podataka u novo tehnološko (softversko i hardversko) okruženje, nužno je osigurati sustav za upravljanje navedenim zapisima koji će biti sposoban podržavati tehnološku evoluciju svih konstituirajućih dijelova (od sustava pohrane – *storage system*, tehnologije baza podataka – *database technology*, do alata za dostupnost – *access mechanisms*). U tom se smislu opisuje *tehnologija mreže podataka (data grid technology)*, koja omogućava generičko upravljanje infrastrukturom podataka. Ova tehnologija, konkretno njena inačica u programskom paketu naziva *Posrednik pohranjenih resursa (Storage Resource Broker – SRB)*, napose odgovara na zahtjeve zaštite množine reprodukcije zapisa »razbacanih« po mnogim mjestima na Internetu (a ovdje se ciljano navodi primjer takovih podataka t.j. zapisa u mreži baštinskih ustanova), znatno umanjujući rizik od gubitka zapisa. Svjetska Federacija tehnologije mreže podataka osigurava osnovne kapacitete za uspostavu visoko-sigurnosnog okruženja za zaštitu autentičnih reprodukcija (kopija) zapisa. Radi se o potpuno razvijenom softveru čiji su začetci osmišljeni prije 8 godina i koji se od tada permanentno razvijao. Moore, sukladno svojoj profesiji, u članku iznosi i cijeli niz tehničkih podataka i mogućih rješenja glede same arhitekture programa za mrežu podataka (data grid).

Skupina pak arhivista (Margaret Hedstrom, Christopher Lee, Judith Olson, Clifford Lampe) istraživala je viđenje korisnika o tome što je kod digitalnih zapisa vrijedno sačuvati, i naročito na koji od tri uobičajena načina: konverzijom u format

neovisan o softveru, migracijom ili emulacijom.³ Naime, iako arhivisti već četrdesetak godina raspravljaju o najboljoj mogućoj zaštiti digitalnih zapisa, uvijek to čine s arhivskoga aspekta. U tom se slučaju kriteriji koji moraju biti zadovoljeni uglavnom svode na jednostavnu dostupnost, mogućnost relativno jednostavnoga dugoročnog upravljanja te zaštitu autentičnosti. Projekt koji se opisuje u ovome članku poduzet je kako bi se dobila utemeljena slika o tome što korisnici očekuju od digitalnih zapisa, odnosno, koje su uopće ljudske reakcije na razne vrste digitalnoga okružja, a razvijao se pod nazivom CAMiLEON. Prvi eksperiment ovoga projekta izveden je s kompjuterskom igrom »Chuckie Egg«. Zanimljivo je otkriti i razloge zašto je uzeta baš kompjuterska igrice, što u stručnome okružju izgleda pomalo frivolno. Međutim, sa stanovišta široke populacijske kulture, kompjuterske igre teško je zanemariti (uostalom, igre predstavljaju najprodavaniju vrstu softvera uopće) te s tog razloga postoji već niz istraživanja koja se odnose na čovječje psihofizičke i senzitivne reakcije na pojedina softverska rješenja. Osim toga, iako se pojam najčešće veže uz adolescente, istraživanja su pokazala da je oko polovice konzumenata igara starije od 18 godina. Igrice su, osim toga, dobar pokazatelj nekoga digitalnog objekta koji itekako ovisi o raspoloživim softverskim i hardverskim karakteristikama mjesta reprodukcije. Drugi je pak eksperiment izvođen s tekstualnim dokumentom. Oba su eksperimenta zapravo željela analizirati rezultate ispitivanja koji se ukratko mogu svesti na pitanje vanjskoga izgleda korištenoga zapisa te osjećaja korisnika prilikom korištenja: a) izvornika, b) migriranog zapisa i c) emuliranog zapisa. Eksperiment s igricom zapravo je donio iznenađujuće rezultate, budući učesnici nisu uočili prevelike razlike u korištenju bilo kojega od tri moguća oblika (uz ogradu autora da se moguće radi samo o slučaju sretno odabrane igrice s dobrim tehničkim osobinama). Kod tekstualnoga dokumenta željelo se prvenstveno doznati koja svojstva digitalnoga zapisa korisnici smatraju značajnima prilikom korištenja, interpretiranja i procjene autentičnosti, kao i primjećuju li u znatnoj mjeri razlike u formatima, odnosno, koji im se format čini najprimjereniji prilikom istraživačkoga rada. Osmišljena pitanja izazvala su mnoštvo reakcija o kojima bi, prilikom postave digitalnih zapisa na mrežu, valjalo voditi računa – od onih sasvim tehničke prirode (kvalitete i vrste emulatora, brzinu interakcije prilikom korištenja i dr.), pa sve do razmišljanja o korisničkoj logici i mentalnim putevima zaključivanja prilikom korisnikove procjene autentičnosti digitalnoga zapisa. Naravno, i uzorak ispitanika, ali i brojka od samo dvije vrste digitalnih zapisa koje su procjenjivane (bilo bi zanimljivo vidjeti kakvi bi bili rezultati eksperimenata s bazama podataka, interaktivnim zapisima, slikovnim zapisima i dr.) ne daju dovoljno osnove za generaliziranje postignutih rezultata, no, projekt je svakako pokrenuo mnoga pitanja o kojima bi trebalo razmišljati već prilikom osmišljavanja digitalnih sadržaja.

I posljednji stručni članak u ovome broju bavi se zaštitom digitalnih zapisa, odnosno, edukacijom na tome polju. Kako se problematika zaštite ovih zapisa već dulje vrijeme smatra neophodnim dijelom arhivskoga obrazovanja, tako je, naravno, u tom smislu potrebno i permanentno obrazovanje. Istraživanje koje su provele Wendy Duff, Amy Marshall, Carrie Limkilde i Marlene van Ballegooye, poduzeto je

³ emulacija (engl. *emulation*) postupak oponašanja jednog sustava na drugom sustavu.

kako bi se procijenila korist od međunarodnih radionica i seminara koje organizira Electronic Resource Preservation and Acces Network. Korištena je metoda upitnika, koji je sadržavao šezdesetak pitanja. Rezultati istraživanja govore da su listom svi učesnici u projektu (njih 221) ove edukativne sadržaje procijenili uspješnima, napose na polju općeg i širokog prepoznavanja problema te razvijanja uvjerenja u mogućnost zaštite ove vrste zapisa. No, činjenica je također i to da je tek nekoliko sudionika potvrdilo da je konkretno znalo implementirati novo stečene vještine u svome radnom okruženju. Ovu činjenicu možda objašnjava i sastav učesnika: 32% arhivista, 23% informacijskih stručnjaka, 15% knjižničara, 14% programskih menadžera, te 17% informatičkih stručnjaka u užem smislu.

Silvija Babić

Archives and Manuscripts, The Journal of the Australian Society of Archivists, 34, 1(2006)

Prema uobičajenoj koncepciji, ovaj broj časopisa *Archives and Manuscripts*, glasila Društva australskih arhivista, obuhvaća najprije članke, njih šest u ovome broju (str. 8-161), nekoliko rubrika novosti (str. 162-243), s obiljem uistinu raznovrsnih vijesti, od prikaza zbirki grada Adelaide, preko novosti iz rada australskih arhiva, ali i međunarodnih institucija, te s raznih skupova, do rubrike s prikazima više arhivističkih izdanja (str. 244-262). Na kraj sveska uvršten je prikaz godišnjeg savjetovanja arhivističkih društava Australije i Novog Zelanda, na temu *Arhivi i društvene zajednice (Archives and Communities)*, održanog 6 – 8. listopada 2005. u Wellingtonu na Novom Zelandu (str. 262-264).

Članak *Identitet i pristup dokumentima upravnih ustanova: Osnaživanje zajednice (Identity and Access to Government Records: Empowering the Community)* (str. 8-31), potpisuju pokojna Loris Williams, te dvoje kolega, Kirsten Thorpe i Andrew Wilson, koji su temeljem njezinih bilježaka doradili tekst, prvobitno zamišljen kao predavanje na godišnjem skupu australskih arhivista 2005. godine. Tekst je ujedno zahvala Loris Williams, za njezin doprinos afirmaciji domorodačke zajednice u Australiji i njezinih prava, u ovome slučaju na pristup arhivskim dokumentima. Naime L. Williams uklopila se, kao pripadnica zajednice Aboridžina s područja države Queensland, u vladinu politiku jačanja prava i nazočnosti domorodaca u javnome životu Australije, te njihovog pristupa dokumentima vezanim uz povijest domorodaca nakon dolaska Britanaca i uspostave britanske uprave u Australiji, svojim aktivnostima od 1994. do 2005. godine, kad je preminula. Ostavši nezaposlenom, nakon 25 godina provedenih u velikoj tvrtci, započela je 1994. novu karijeru, zaposlivši se najprije na domorodačkome odjelu knjižnice u Queenslandu, a potom se angažirajući u radu više tijela posvećenih pravima domorodaca u pogledu pristupa informacijama, školujući se za arhivista te radeći na odgovarajućim poslovima. U pristupu informacijama i postizanju sjedinjenja domorodaca s njihovom obiteljskom poviješću i pomirenja s domovinom, posebno je naglašavala ulogu usmene